

Genocide in Gaza?

Larissa van den Herik¹

Het NRC-interview van 7 mei 2025 waarin NIOD directeur Eickhoff sprak over genocidaal geweld in Gaza heeft een belangrijke impuls gegeven aan het Nederlandse publieke en politieke debat over de kwalificatievraag.² In een rondetafelgesprek in de Tweede Kamer enkele weken later stelde Marieke de Hoon, hoofddocent internationaal strafrecht, dat Israël zich 'hoogstwaarschijnlijk schuldig heeft gemaakt en maakt aan genocide', terwijl advocaat Knoops waarschuwde tegen lichtvaardig gebruik van de term.³ Wie bepaalt en hoe moet worden bepaald of er genocide plaatsvindt in Gaza en wat zijn de verplichtingen van de Nederlandse regering in dezen? Dat zijn de leidende vragen voor deze bijdrage.

1. Historici, juristen en politici

Nederlandse historici spreken van genocidaal geweld en niet van genocide, juist omdat ze zich niet willen laten vastpinnen op de juridische definitie, zoals NIOD-onderzoeker en genocide-expert Üngör aangaf in *de Volkskrant*.⁴ Hieruit blijkt dat verschillende wetenschappelijke disciplines eigen definities of benaderingen van genocide hebben. Het is van belang voor de consistentie van het concept dat deze benaderingen niet te veel uit elkaar lopen, maar enige diversiteit is niet problematisch en juist inherent aan de verschillende karakters van wetenschappelijke disciplines met ieder hun eigen doel, methoden en systematiek.⁵ Wat wel tot verwarring kan leiden is dat juristen twee begrippen hanteren die elkaar aanvullen en deels overlappen, namelijk genocide en misdaden tegen de menselijkheid. Dit laatste begrip wordt veel minder gebruikt in andere wetenschappelijke disciplines, en er is geen zelfstandige discipline die misdaden tegen de menselijkheid bestudeert zoals we wel genocidestudies kennen. De asymmetrie van begrippen binnen verschillende wetenschappelijke disciplines heeft een verstorend effect op het publieke debat dat er toch al naar neigt om volledig binair te worden als het gaat om de genocide-kwalificatie. Daarnaast is het zo dat juristen vaak conservatiever zijn in hun gebruik van specifieke termen, omdat er

gevolgen verbonden kunnen worden aan juridische kwalificaties. Juristen zijn daarom gebonden aan stringente definities en er gelden in het recht bewijsstandaarden en procedures voor het vaststellen van feiten. De regels om feiten vast te stellen kunnen verschillen per juridische context en aansprakelijkheidsvraag, maar dergelijke kaders maken dat juristen een sterke voorkeur hebben om een slag om de arm te houden bij publieke uitspraken buiten die kaders. Woorden als 'hoogstwaarschijnlijk', of 'in beginsel' zijn indicatief voor deze slag om de arm.

Het is van belang te benadrukken dat de juridische definitie van genocide niet de enige is, en het is ook niet zo dat juridische wetenschappers overal en altijd het laatste woord moeten hebben – zeker niet in een publiek debat. De juridische definitie is natuurlijk wel van belang indien er juridische consequenties aan het gebruik van een term verbonden worden, en vooral indien personen of staten aansprakelijk worden gehouden. Bovendien zijn de internationaalrechtelijke definitie van genocide en de andere verplichtingen van het Genocideverdrag bindend voor de Nederlandse staat en dus ook voor de regering.

Het is derhalve van belang dat de regering zich op het juridische begrip genocide oriënteert. Het is echter niet zo dat de regering, het parlement of individuele politici het woord genocide pas in de mond mogen nemen als de rechter heeft gesproken. In een advies van de Adviescommissie Volkenrechtelijke Vraagstukken (CAVV) uit 2017 is dit uitdrukkelijk gesteld en is de verantwoordelijkheid van de regering benadrukt als belangrijkste vertegenwoordiger van de staat in de internationale rechtsorde om zelfstandig tot vaststellingen te komen waar nodig en gepast, daarbij aangetekend dat hiervoor degelijk feitenonderzoek essentieel is en dat aansluiting bij internationale vaststellingen de voorkeur geniet.⁶

Tot slot een observatie over de rol van juridische wetenschappers bij vragen betreffende genocide-vaststellingen, juist in extreem gevoelige maatschappelijke en

De asymmetrie van begrippen binnen verschillende wetenschappelijke disciplines heeft een verstorend effect op het publieke debat

politieke discussies zoals de vraag naar de juiste kwalificatie van het geweld in Gaza. Dient de juridische wetenschapper de rol van rechter *avant la garde* in te nemen, of is het juist de taak van de juridisch wetenschapper om rechtsbegrippen en de werking van het recht uit te leggen en vervolgens de toepassing daarvan op de feiten over te laten aan het publiek en politici? Ik denk dat beide type wetenschappers van groot belang zijn, ook omdat ik een groot aanhanger ben van diversiteit als kernwaarde. Zelf behoor ik eerder in de laatste categorie. Ik zie het als mijn taak om het recht uit te leggen, het belang van recht te benadrukken, en dan laat ik het aan de lezer om daar eigen conclusies uit te trekken ten aanzien van de feiten in Gaza. Dit sluit aan bij de visie die ik ontwikkelde tijdens mijn tijd als CAVV-voorzitter, en zoals gearticuleerd in het advies over niet-letale steun aan rebellen in Syrië.⁷ Een tegenwerping zou kunnen zijn dat deze rol te bescheiden is en dat een wetenschapper die zich niet nadrukkelijker uitspreekt haar of zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid niet neemt. Ik onderken deze tegenwerping als valide, en verwijs daarom naar andere wetenschappers zoals Marieke de Hoon en William Schabas die hun rol op deze meeromvattende wijze hebben opgevat.⁸ Ik denk alleen niet dat iedere wetenschapper alle mogelijke rollen op zich moet nemen, en ik geloof zeer sterk in een rol- en taakverdeling op een manier die passend is bij verschillende karakters en talenten.

Vanuit mijn rol, zoals zojuist uiteengezet, zal ik hieronder de juridische context bieden die relevant is voor de vraag naar de juiste kwalificatie van de zich ontwikkelde situatie in Gaza, met name ook in het licht van internationale verplichtingen van de Nederlandse regering.

2. De zaak Zuid-Afrika/Israël en andere relevante procedures

De zaak die Zuid-Afrika heeft aangebracht bij het Internationaal Gerechtshof (IGH) tegen Israël na 7 oktober zal leiden tot een juridisch oordeel over de vraag of genocide plaatsvindt in Gaza.⁹ In deze zaak stelt Zuid-Afrika dat Israël op verschillende manieren het Genocideverdrag heeft geschonden, door het plegen van genocide, maar ook door het oproepen tot genocide en het niet bestraffen van het aanzetten tot genocide. Er is geen zaak tegen Hamas, omdat alleen zaken tegen staten aangebracht kunnen worden bij het IGH en Hamas slechts controle had in Gaza en niet in de Westbank en daarnaast is Palestina geen volwaardig lid van de Verenigde Naties (en overigens

ook niet als staat erkend door Nederland, maar wel door 147 andere landen – tegenover 164 landen die Israël erkennen). De zaak tegen Israël is aangebracht onder Artikel IX Genocideverdrag en betreft alleen kwesties met betrekking tot genocide. Het gaat niet over andere schendingen van het internationaal recht. Dit is mede een gevolg van het feit dat er (nog) geen verdrag inzake misdaden tegen de menselijkheid bestaat en dat de verdragen die internationaal humanitair recht en oorlogsmisdaden reguleren geen verwijzing naar het IGH bevatten. Daarbij komt dat Israël de rechtsmacht van het IGH maar zeer beperkt heeft erkend en ook om die reden was er geen bredere aanklacht door Zuid-Afrika mogelijk.

Er bestaat (nog) geen verdrag inzake misdaden tegen de menselijkheid en de verdragen die internationaal humanitair recht en oorlogsmisdaden reguleren bevatten geen verwijzing naar het IGH

Het IGH heeft drie maal voorlopige maatregelen opgelegd aan Israël,¹⁰ waarbij het heeft gesteld dat er een reëel en dreigend risico was op een onherstelbare inbreuk op de rechten die het Genocideverdrag beschermt. Dit zijn nadrukkelijk geen eindoordelen en het IGH heeft in die voorlopige maatregelen *niet* geconcludeerd dat er een genocide plaatsvindt; er is wel sprake van een duidelijke en expliciete onderkenning van de extreme urgentie van de situatie en van de risico's ten aanzien van schending van het Genocideverdrag. De opgelegde maatregelen zijn bindend en divers van aard, en bevatten ook een bevel om te stoppen met het militaire offensief in Rafah. Ook de eerste Israëlische *ad hoc* rechter stemde mee met sommige voorlopige maatregelen, namelijk die over het verbieden van het aanzetten tot genocide en het toelaten van humanitaire hulp.¹¹ Veel staten hebben geïntervenieerd in de procedure om eigen gezichtspunten over de bepalingen in

Auteur

1. Prof. mr. L.J. van den Herik is hoogleraar internationaal publiekrecht aan het Grotius Centre for International Legal Studies, Universiteit Leiden. Zij is Annelisa Hehakaya zeer dankbaar voor haar uitstekende onderzoeksassistentie.

Noten

2. B. Funnekotter, 'In Gaza is sprake van genocidaal geweld, zegt de directeur van het NIOD', NRC 7 mei 2025.
3. Tweede Kamer, Rondetafelgesprek over

de situatie in Gaza, 28 mei 2025.

4. A. Wals & P. Giesen, 'NiOD-onderzoeker: "Genocide is geen lichtknopje, maar een dimmer waarbij het geweld geleidelijk wordt opgevoerd"', de Volkskrant 17 mei 2025.
5. L. van den Herik, 'The Schism between the Legal and the Social Concept of Genocide in Light of the Responsibility to Protect', in: R. Henham & P. Behrens (eds.), *The criminal law of genocide: international, comparative and contextual aspects*, Burlington: Ashgate 2007, p. 75-95.
6. CAVV, *De mogelijkheden, betekenis en*

wenselijkheid van het gebruik door politici van de term genocide, advies nr. 28, 3 maart 2017.

7. CAVV, *Het leveren en financieren van niet-letale steun aan niet-statelijke, gewapende groepen in het buitenland*, advies nr. 35, 25 juni 2020, p. 7.
8. S. Shehadi, 'William Schabas: Genocide for others but why not for Gaza?', *The New Arab* 11 maart 2025.
9. ICJ, Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (*South Africa/Israel*), Order of 26 januari 2024, Separate opinion van rechter ad hoc Barak.

Israël), Application instituting proceedings and request for the indication of provisional measures, 29 december 2023.

10. ICJ, Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (*South Africa/Israel*), Orders of 26 januari 2024, 8 maart 2024 and 24 mei 2024.
11. ICJ, Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (*South Africa/Israel*), Order of 26 januari 2024, Separate opinion van rechter ad hoc Barak.

Vredespaleis 26 januari 2024, waar het Internationaal Gerechtshof zich buigt over de genocidezaak van Zuid-Afrika tegen Israël © Robin Utrecht / ANP

het verdrag in te brengen, en ook wel om de zaak van Zuid-Afrika publiekelijk te steunen. De zaak is er één van een lange adem; de deadline voor Israël om de *counter-memorial* in te dienen is in januari 2026.

Naast de IGH-zaak lopen er ook procedures bij het Internationaal Strafhof. Dit Hof heeft op 21 november 2024 arrestatiebevelen uitgevaardigd voor twee Israëlische leiders, en op diezelfde dag ook voor een Hamasleider van wie daarna is vastgesteld dat deze was gedood in Gaza.¹² Voor twee Hamasleiders voor wie ook arrestatiebevelen waren aangevraagd door de Aanklager van het Strafhof, Haniyeh en Sinwar, zijn geen arrestatiebevelen uitgevaardigd omdat vast was komen te staan dat ook zij gedood waren.¹³

De Israëlische leiders, Netanyahu en Gallant, zijn aangeklaagd voor oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid en niet voor genocide. Opvallend genoeg refereerde de taal waarmee het uitvaardigen van de arrestatiebevelen werd gemotiveerd wel naar de genocidedefinitie omdat de Kamer van Vooronderzoek stelde dat er redelijke gronden waren om aan te nemen dat het onthouden van basisvoorzieningen, 'created conditions of life calculated to bring about the destruction of part of the civilian population in Gaza'.¹⁴ Deze tekst komt overeen met Artikel II(c) van het Genocideverdrag. Het is overigens mogelijk dat er later strafklachten worden toegevoegd aan de zaken tegen Netanyahu en Gallant en dat zou ook een genocide-aanklacht kunnen betreffen. Vooralsnog heeft Israël het Hof gevraagd de arrestatiebevelen in te trekken.¹⁵

Als het gaat om het duiden en kwalificeren van de situatie in Gaza en de Palestijnse Gebieden in zijn geheel is ook nog het advies van het Internationaal Gerechtshof

van belang dat uitkwam in juli 2024.¹⁶ In dit advies werd het Hof gevraagd uiteen te zetten wat de juridische gevolgen waren van het beleid en de praktijk van Israël in alle Palestijnse bezette gebieden. Dit advies ging niet over genocide, maar in dit advies kwam het Hof wel tot de bevinding, onder andere, dat het beleid en de praktijk van Israël op de Westelijke Jordaanoever en in Oost-Jeruzalem een schending waren van artikel 3 Rassendiscriminatieverdrag betreffende het verbod op Apartheid en segregatie.

3. Het juridische begrip genocide

De voorgaande paragraaf liet zien dat meerdere bijzonder ernstige kwalificaties van het internationale recht aan de orde zijn en zijn geweest in verschillende procedures die Israël en Palestina betreffen verscheidene procedures die in Den Haag. Deze paragraaf richt zich op het juridische begrip genocide.

Genocide en misdaden tegen de menselijkheid zijn zeer nauw aan elkaar verwant qua aard en rechtsontwikkeling. Beide zijn de juridische vertaling van 'Nooit Weer'

Genocide wordt vaak de ‘crime of crimes’ genoemd.¹⁷ Het heeft een uniek stigma. Juridisch gezien is het echter niet zo dat genocide een aparte status heeft. De twee misdrijven, genocide en misdaden tegen de menselijkheid, zijn zeer nauw aan elkaar verwant qua aard en rechtsontwikkeling. In feite zijn het allebei concepten die (verder) zijn ontwikkeld naar aanleiding van de Holocaust, beide zijn de juridische vertaling van ‘Nooit Weer’, en beide concepten betreffen in hun aard grootschalige en systematische aanvallen op een groep en/of een burgerbevolking. De Tribunaal voor het voormalig Joegoslavië en Rwanda hebben uitdrukkelijk en herhaaldelijk gesteld dat genocide en misdaden tegen de menselijkheid van gelijke ernst en zwaarte zijn.¹⁸

De definitie van genocide wordt gegeven in het Genocideverdrag. Het gaat hierbij om:

‘handelingen gepleegd met de bedoeling om een nationale, etnische, godsdienstige groep, dan wel een groep behorende tot een bepaald ras, geheel of gedeeltelijk als zodanig te vernietigen:

- het doden van leden van de groep
- het toebrengen van ernstig lichamelijk of geestelijk letsel aan leden van de groep
- het opzettelijk aan de groep opleggen van levensvoorwaarden die gericht zijn op haar gehele of gedeeltelijke lichamelijke vernietiging
- het nemen van maatregelen, bedoeld om geboorten binnen de groep te voorkomen
- het gewelddadig overbrengen van kinderen van de groep naar een andere groep.’

Het kenmerkende element van genocide is dat het gaat om daden begaan met de specifieke bedoeling om leden van de genoemde groepen en de groep als zodanig te vernietigen. Het alleen willen raken is onvoldoende. Om welke vormen en mate van vernietiging het precies moet gaan is een vraag waar de verschillende wetenschappelijke disciplines uiteenlopen. Een stringente juridische benadering gaat er vanuit dat genocide alleen vormen van fysieke en biologische vernietiging van groepen betreft.

Deze jurisprudentie betreffende Srebrenica heeft het juridische begrip genocide wat opgerekt omdat is erkend dat ook andere vormen van vernietiging van een groep genocidaal kunnen zijn

De juridische genocidedefinitie is veelvuldig toegepast in zaken tegen individuen door het Rwandatribunaal.¹⁹ Het Joegoslaviëtribunaal heeft alleen personen veroordeeld voor genocide in relatie tot Srebrenica. In die zaken is gesteld dat ook het verplaatsen van een groep tot vernietiging kan leiden in de zin van het Genocideverdrag, als de verplaatsing zo geschiedt dat de groep, met haar geschiedenis, tradities en onderlinge relaties en relaties met hun land, zich niet meer kan reconstitueren.²⁰ Het Joegoslaviëtribunaal oordeelde met betrekking tot Srebrenica dat de combinatie van het doden van 8000 mannen en de gedwongen verplaatsing van de vrouwen, kinderen en ouderen onvermijdelijk leidde tot de fysieke verdwijning van de Bosnische Moslims uit Srebrenica en dat het ook de bedoeling was geweest om de groep als zodanig op deze manier fysiek te vernietigen.²¹ Het IGH heeft dit oordeel overgenomen in de zaak *Bosnië/Servië*.²² Men zou kunnen zeggen dat deze jurisprudentie betreffende Srebrenica het juridische begrip genocide wat heeft opgerekt omdat is erkend dat ook andere vormen van vernietiging van een groep genocidaal kunnen zijn waaronder het doden van een deel van de groep in combinatie met grootschalige verplaatsing. Dit heeft het juridische begrip genocide dichter bij het begrip gebracht zoals dat wordt gebruikt in andere wetenschappelijke disciplines.

Met betrekking tot de speciale bedoeling om te vernietigen heeft het IGH verder gesteld in de zaak *Kroatië/Servië* dat wanneer de genocidale intentie moet worden afgeleid uit een patroon van gedragingen, deze intentie

12. ICC, Situation in the state of Palestine, Decision terminating proceedings against Mr Mohammed Diab Ibrahim Al-Masri (Deif), 26 februari 2025.

13. ICC, Situation in the state of Palestine, Decision terminating proceedings against Mr Ismail Haniyeh, 9 augustus 2024; ICC, Situation in the state of Palestine, Decision terminating proceedings against Mr Yahya Sinwar, 25 oktober 2024.

14. ICC, Situation in the State of Palestine, ICC Pre-Trial Chamber I rejects the State of Israel's challenges to jurisdiction and issues warrants of arrest for Benjamin Netanyahu and Yoav Gallant, 21 november 2024.

15. ICC Situation in the State of Palestine, Request to Have Arrest Warrants With-

drawn or Vacated and Response to Prosecution Observations dated 5 May 2025, 9 mei 2025.

16. ICJ, Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israël in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem (advisory opinion), 19 juli 2024.

17. ICTR 2 oktober 1998 (*The Prosecutor/Akayesu*), par. 8; ICTR 27 januari 2000 (*The Prosecutor/Musema*), par. 981; ICTR 6 december 1999 (*The Prosecutor/Rutaganda*), par. 451.

18. ICTR 1 juni 2001 (*The Prosecutor/Kayishema and Ruzindana*), par. 367: ‘there is no hierarchy of crimes under the Statute, and [...] all of the crimes specified therein

are serious violations of international humanitarian law, capable of attracting the same sentence.’ ICTR 15 mei 2003 (*The Prosecutor/Semanza*), par. 555: ‘All of the crimes in the Statute are crimes of an extremely serious nature, rising to the level of international prohibition.’ ICTY 26 januari 2000 (*The Prosecutor/Tadić*), separate opinion van Rechter Cassese, par. 7: ‘one cannot say that a certain class of international crimes encompasses facts that are more serious than those prohibited under a different criminal provision. In abstracto all international crimes are serious offence and no hierarchy of gravity may a priori be established between them.’

19. Voor een analyse, zie L.J. van den Herik,

The Contribution of the Rwanda Tribunal to the Development of International Law, Martinus Nijhoff, 2005.

20. ICTY 17 januari 2005 (*Prosecutor/Blagojević en Jokić*), par. 666.

21. ICTY 17 januari 2005 (*Prosecutor/Blagojević en Jokić*), par. 677. ICJ 26 februari 2007, Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (*Bosnia and Herzegovina/Serbia and Montenegro*), par. 294.

22. ICJ 26 februari 2007, Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (*Bosnia and Herzegovina/Serbia and Montenegro*).

alleen mag worden aangenomen als dat de enige redelijke interpretatie van dat gedragspatroon is. Hierbij sluit het bestaan van een mogelijk alternatieve interpretatie van het gedragspatroon een conclusie van genocide uit.²³ De vraag is hoe dit precies begrepen moet worden, vooral als een genocide plaatsvindt tijdens en door middel van een militaire campagne die ook tot doel heeft een militaire tegenstander te verslaan. Dit is natuurlijk ook een relevante vraag in de context van de situatie in Gaza. Deze vraag geldt heel specifiek voor de genocidekwalificatie en niet voor misdaden tegen de menselijkheid omdat dit laatste misdrijf andere elementen heeft en niet een specifieke bedoeling om een bevolkingsgroep te vernietigen vereist.

4. De verplichting om genocide te voorkomen

Vanuit maatschappelijk en politiek perspectief is de huidige Nederlandse discussie over de genocidekwalificatie van groot belang. Vanuit juridisch perspectief is dat niet zo. Vanuit juridisch perspectief, en gelet op de verplichtingen van Nederland onder het Genocideverdrag, is de belangrijkste vraag op dit moment een andere, namelijk: bestaat er een serieus risico op genocide? Als het antwoord op die vraag bevestigend is, dan betekent dit ook dat Nederland de juridisch bindende verplichting heeft om genocide te voorkomen, conform artikel 1 Genocideverdrag.

De verplichting om genocide te voorkomen is een inspanningsverplichting. Nederland en ieder ander land moeten doen wat zij kunnen om bij te dragen aan het voorkomen van genocide. Wat dit precies betekent hangt af van capaciteit en invloed.

De stelling dat er op dit moment een serieus risico op genocide bestaat kan moeilijk worden ontkend

De stelling dat er op dit moment een serieus risico op genocide bestaat kan moeilijk worden ontkend, gezien de drie voorlopige uitspraken van het IGH waarin maatregelen zijn opgelegd aan Israël ten einde schending van het Genocideverdrag te voorkomen, het feit dat deze maatregelen door Israël consistent naast zich neer zijn gelegd en daarbij komend de totale escalatie en dramatische verslechtering van de algehele situatie in Gaza sinds de voorlopige uitspraken, gekoppeld aan bijzonder extreme uitspraken van Netanyahu en andere Israëlische leiders.

Wat de verplichting om genocide te voorkomen precies inhoudt staat niet vast, en hangt af van de omstandigheden. Het is een zogenaamde *due diligence*-verplichting. Ondanks het ontbreken van een vaste inhoud kan wel gesteld worden dat er een vaste kern bestaat, en dat de Nederlandse regering op zijn allerm minst en als een eerste stap expliciet dient te onderkennen dat het een verplichting heeft om genocide in Gaza te voorkomen.

Daarnaast heeft de verplichting een procedureel karakter hetgeen betekent dat de regering dient aan te

geven welke concrete en serieuze maatregelen het nu gaat nemen die recht doen aan de extreem ernstige en bijzonder urgente aard van de situatie. De regering dient ook uit te leggen waarom niet reeds veel eerder maatregelen zijn genomen of daarop is aangedrongen in EU-verband, zoals het deels opschorten van de wapenhandel met Israël, gerichte sancties tegen extremistische Israëlische leiders en het opschorten van het EU-associatieakkoord. Het is de vraag of een EU-onderzoek naar mensenrechtenschendingen met het oog op herevaluatie van het EU-associatieakkoord, waartoe op voorstel van Nederland is besloten op 21 mei 2025, op dit moment als voldoende serieus en tijdig kan worden gezien, gezien de vele alarmerende rapporten die er al liggen, waaronder VN-rapporten.²⁴

5. Narratief: oorlog of genocide of beide?

De verplichting om expliciet te onderkennen dat er een risico op genocide bestaat is een bijzonder belangrijke verplichting, ook omdat het een verandering van narratief met zich brengt. Voor zover de Nederlandse regering zich thans uitspreekt is dat veelal in termen van zelfverdediging en eventuele schendingen van het internationaal humanitair recht. Het achterliggende verhaal is dan: de oorlogsvoering van Israël als zodanig is rechtmatig, alleen de manier waarop dat nu wordt uitgevoerd is excessief met nevenschade voor de burgerbevolking. Indien echter termen als genocide en/of misdaden tegen de menselijkheid worden aangewend komt een geheel ander narratief naar voren, namelijk dat van een grootschalige, systematische en frontale aanval primair gericht op de burgerbevolking.

In de procedure voor het IGH is het centrale argument van Israël dat zijn optreden beoordeeld moet worden aan de hand van het internationaal humanitair recht, en dat *daarom* het Genocideverdrag niet aan de orde is. Navolging van dit argument zou betekenen dat het IGH buiten spel gezet wordt, omdat Israël de rechtsmacht van dit Hof niet heeft erkend voor zaken betreffende internationaal humanitair recht. Daarnaast impliceert dit argument dat er sprake is van oorlog *in plaats van* genocide.

De exacte verhouding tussen verschillende rechtsgebieden en -regels is voer voor juristen en er kan een technisch-juridische discussie ontstaan over de relatie tussen genocide en oorlog, zoals hierboven aangestipt. Echter het Genocideverdrag stelt uitdrukkelijk in het eerste artikel dat genocide ook gepleegd kan worden ten tijde van oorlog. Het een sluit het ander dus niet per definitie uit. In tegendeel zelfs, vaak wordt genocide gepleegd tijdens een oorlog. De Holocaust is gepleegd tijdens een oorlog, en ook de genocide die in Rwanda plaatsvond was zeer nauw verbonden met een burgeroorlog waarbij alle Tutsi's als de vijand werden aangemerkt.

Met inachtneming van juridische complexiteiten en met alle terughoudendheid die juristen eigen is, kan tot slot het volgende worden gesteld: verhogering van een burgerbevolking op de schaal die we nu zien, waarbij ook expliciet door Israëlische politieke leiders gesproken wordt over de verdrijving van de Palestijnen uit Gaza, in combinatie met systematische en niet aflatende aanvallen van civiele infrastructuur op een bijzonder grootschalige manier, is meer dan alleen maar excessieve oorlogsvoering

Het beeld is er één van daden die direct gericht zijn op de burgerbevolking, daar hoort een bepaalde terminologie bij

en een schending van een regel van het internationaal humanitair recht hier en daar. Het beeld is er één van daden die direct gericht zijn op de burgerbevolking, en daar hoort een bepaalde terminologie bij. De verplichting

om te voorkomen gaat derhalve niet alleen over de vraag wat de regering doet of moet doen, maar die gaat in even belangrijke mate ook over de vraag welke terminologie wordt gebruikt, juist ook door de Nederlandse regering en door politieke leiders in Nederland. Dat er een risico is op genocide en/of misdaden tegen de menselijkheid – dat lijdt geen twijfel. Benoem het. •

23. ICJ 3 february 2015, Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (*Croatia/Serbia*), par. 148 en 417.

24. Bijvoorbeeld Report of the Independent

International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem and Israel, *VN Doc. A/HRC/56/26*, 27 mei 2024. En meer recent, *VN Doc. A/HRC/59/26*, 6 mei 2025.